

Werkgroepen

Landplatwormen

In 2018 diende zich de mogelijkheid aan twee soorten landplatwormen levend te observeren: de donkere landplatworm *Microplana terrestris* in de tuin van Jan van Duinen, en een aantal blauwe tuinplatwormen *Caenoplana coerulea* (exoot), door Anede Boorsma gevonden in een kas in Nijmegen. Deze laatste vondst werd goed opgepikt door Nature Today, en er staat een mooi filmpje van op Youtube van Roy Kleukers. Daarnaast waren er twee nieuwe vondsten van de grote Australische geelstreep *Caenoplana bicolor*, maar die was in 2014 ook al gesignaleerd. Er is een werkgroep pagina over de landplatwormenwerkgroep op de EIS-website toegevoegd en de exotenpagina's op Nederlandsesoorten.nl zijn geactualiseerd. Er is een begin gemaakt met de informatie op Wikipedia bij te werken. Er is een bezoek gebracht aan de Spaanse specialiste op het gebied van landplatwormen, Marta Alvarez-Presas in Barcelona, en een bezoek ingepland aan Jean-Lou Justine in Parijs. Op 14 juni 2019 is de Nieuw-Zeelandse landplatworm *Arthurdendyus triangulatus* toegevoegd aan de EU-Unielijst

Grote Australische geelstreep *Caenoplana bicolor* uit Rotterdam (foto Roy Kleukers)

van invasieve exoten. De werkgroep zal zich de komende tijd verder onverminderd inzetten voor het in kaart brengen van landplatwormen in Nederland, en ondergetekende hoopt er dit jaar echt zelf eentje te vinden.

Sytske de Waart

Regenwormen

Hoi allemaal. Mijn naam is Anne Krediet, 28 jaar. Ik heb een dochter van zeven maanden. Ik ben docent biologie en wiskunde en doe daarnaast aan de VU onderzoek aan bodemfauna. Mijn ervaring met natuur begon bij de jeugdbond toen ik 15 was. Vanaf het begin heb ik me bezig gehouden met vlinders, nachtvlinders (toen dat nog nieuw was), daarna spinnen en loopkevers en toen via pissebedden en miljoenpoten naar andere bodemfauna. Zo vind ik het leuk om steeds een nieuwe soortgroep onder handen te nemen. Ongeveer twee jaar geleden ben ik begonnen me fanatiek te verdiepen in regenwormen. Ik ben erachter gekomen dat hier heel weinig over bekend is, wat

eigenlijk heel zonde is gezien hun ecologisch en economisch belang. Bovendien zijn ze vrij goed in het veld herkenbaar, kwam ik tot mijn verbazing achter. Ik heb sinds kort de werkgroep regenwormen van Astra Ooms overgenomen. Ik heb een determinatietabel gemaakt en hoop met de werkgroep en met Waarneming.nl de soortgroep bekender te maken.

Anne Krediet

Haften

Het is niet stil op haftengebied! Zojuist is een langverwachte aanvulling gepubliceerd op de Nederlandse lijst in Nederlandse Faunistische Mededelingen. Hierin zijn vier soorten voor het eerst gepubliceerd: *Baetis liebenauae*, *B. buceratus*, *B. vardarensis* en *Caenis macrura*. Drie daarvan waren al langer bekend, maar nog niet officieel gepubliceerd, maar *B. liebenauae* is volledig nieuw. Daarnaast worden in hetzelfde artikel nog twee soorten besproken die na lange stilte opnieuw zijn opgedoken. Het gaat om een enkele waarneming van *B. muticus* en de spectaculaire terugkeer van *Potamanthus luteus*, die nu een grote populatie heeft in de Roer. Alle andere soorten die besproken worden in het artikel zijn trouwens ook aangetroffen in de Roer, maar een aantal daarvan ook op andere plaatsen in het zuiden en oosten van Nederland.

Daarnaast zijn in samenwerking met de EPT-studiegroep in Limburg al twee excursies geweest met de focus op haften. Begin juni zijn we naar de bronbeken bij Epen gegaan. In de Cotesser- en Belleterbeek troffen we zeldzame soorten als

Potamanthus luteus man subimago (foto Daan Drukker)

Haften zoeken bij de Roer (foto Jesper Buursink)

Electrogena ujhelyi en *Rhithrogena picteti* aan. Op 4 juli hebben we een avond aan de Roer bij Vlodrop doorgebracht, waar we in totaal negen soorten haften waargenomen hebben, als larve (in watermonsters), als subimago (met een net wanneer ze opstegen uit de Roer) en als imago (op licht). Vroege Vogels Radio was mee en maakte een reportage, waarbij de recent in Nederland teruggekeerde *Potamanthus luteus* centraal stond (zie foto's).

Er wordt intussen gewerkt aan een Entomologische Tabel voor de Benelux en een atlas voor België. Dit is dus hét moment om je oude foto's in te voeren of zelf eens naar een beek te gaan om haften te fotograferen, zodat ze meegenomen kunnen worden in de verspreidingskaarten. We stellen waarnemingen ingevoerd met foto op Waarneming.nl, Waarneming.be en Observation.org zeer op prijs!

Daan Drukker

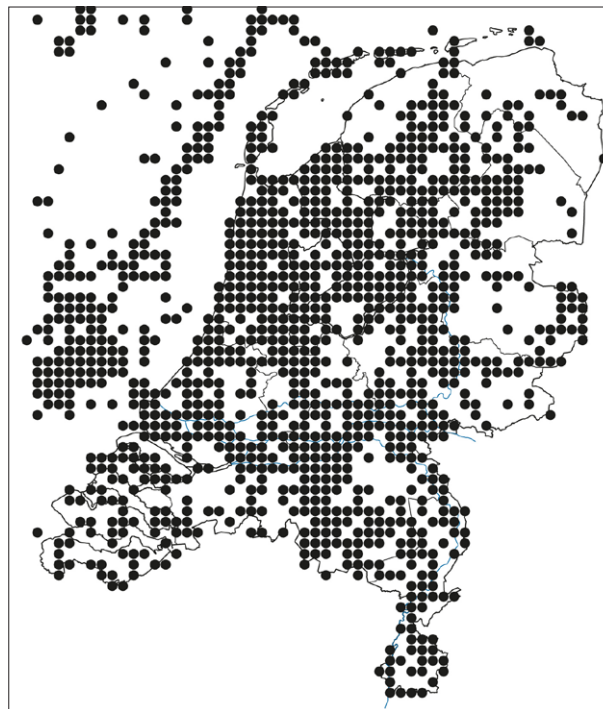
Zoöplankton

Het verzamelen van verspreidingsgegevens van de kieuwpootkreeften (Branchiopoda) is de laatste fase ingegaan. Begin 2019 waren er grote delen van het noorden van Friesland en Groningen nog steeds wit, evenals het oosten van Groningen en Drenthe. Voor een goede indruk van de verspreiding van soorten is het wenselijk dat deze gebieden ook in beeld zijn gebracht voor een atlas wordt uitgebracht. Langs de Waddenzee zijn wellicht sommige brakwatersoorten aanwezig en juist zoetwatersoorten afwezig. Daar is nu geen goed beeld van. In het oosten van Groningen en Drenthe zouden soorten kunnen voorkomen die in Nederland hun westelijke verspreidingsgrens hebben. Deze gebieden worden dit jaar door studenten van AERES Hogeschool Almere geïnventariseerd. Het noorden wordt door een stagiair van AERES Hogeschool geïnventariseerd tijdens een stage bij Rijkswaterstaat waarbij ook het Haringvliet (De Kier) en de Westerschelde bekeken worden. De stage wordt mede door ondergetekende begeleid.

De activiteiten van de werkgroep hebben zich uitgebreid tot het Caribisch gebied. Er is een artikel verschenen over het geslacht *Filinia* in brakke wateren op St. Maarten (Soesbergen & Sinkeldam 2019). Er is een overzicht van de kieuwpootkreeften van de Nederlandse Antillen geschreven en aangeboden aan een tijdschrift. Op Saba wordt door een vrijwilliger een poging gedaan watervlooiën te vangen.

Soesbergen, M. 2018. Status van de Nederlandse kieuwpootkreeften (Crustacea: Branchiopoda). Nederlandse Faunistische Mededelingen 50: 55-69.

Soesbergen, M. 2018. A preliminary investigation of plankton

Op kieuwpootkreeften onderzochte hokken

organisms of fresh and brackish inland waters in the United Arab Emirates. *Tribulus* 26: 46-58.

Soesbergen, M. 2018. Achteroever Koopmanspolder watervlooiën voer voor vissen. *Tussen Duin & Dijk* 17(4): 18-21.

Soesbergen, M. 2019. Tweestaarten in de Flevopolder. *Het Lokvogeltje* 45(1): 8-9.

Soesbergen, M. 2019. *Hanseniella lanceolata* sp.n. (Myriapoda: Symphyla) found in a European hothouse. *Arthropoda Selecta* 28(1): 27-36.

Soesbergen, M. & J. Sinkeldam 2019. *Filinia* species in brackish waters at St. Maarten (Dutch Caribbean). *International Journal of Fauna and Biological Studies* 6(3): 6-10.

Martin Soesbergen

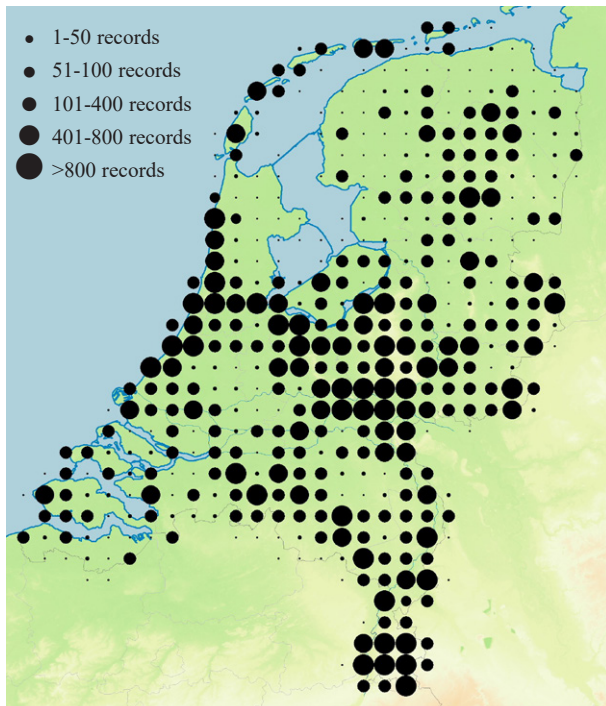
Snuitkevers

Twee keer eerder is er een werkgroepverslag verschenen. De eerste keer in maart 1998 (Nieuwsbrief 26) en de laatste keer in juni 2001 (Nieuwsbrief 32). Om te voorkomen dat de indruk ontstaat dat ook de snuitkevers bijna zijn uitgestorven, hier weer een kort overzicht van de stand van zaken.

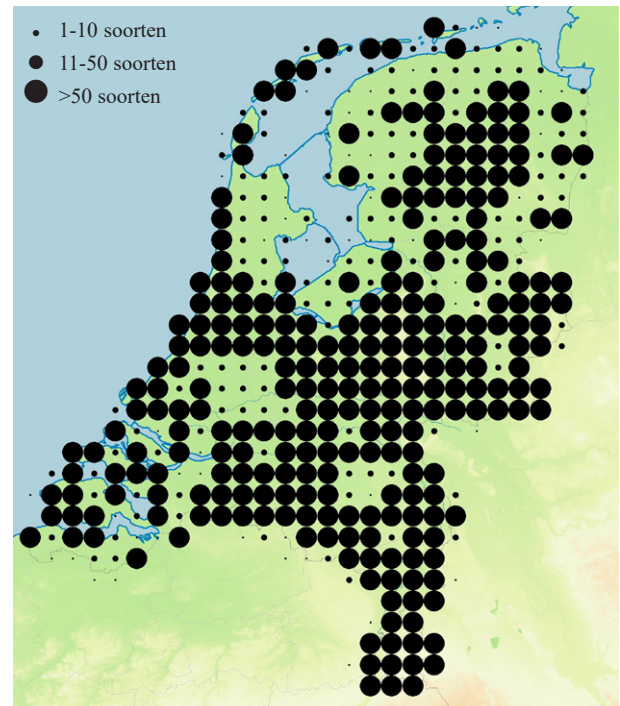
In 2001 bevatte het bestand 54.272 records van 178.207 exemplaren. Op dit moment is de stand 148.503 records en 456.942 exemplaren, van ruim 700 soorten.

In de kaarten (figuur 1-2) worden de aantallen records en soorten per 10x10km-hok gegeven, waarbij de klasse-indeling dezelfde is als bij de figuren in de Nieuwsbrief van 2001, zodat makkelijk vergeleken kan worden.

Deze en enkele andere getalletjes bij elkaar gezet (tabel 1). De groei van het aantal records in het bestand is geïllustreerd in figuur 3.

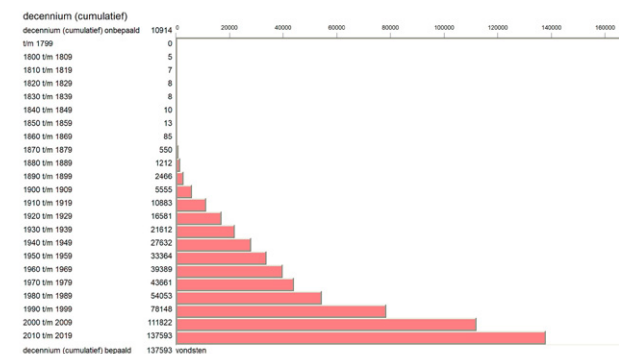
Figuur 1. Aantallen records van snuitkevers per 10x10km-hok.

Figuur 2. Aantallen soorten snuitkevers per 10x10km-hok.

Tabel 1. Records, exemplaren en hokken in 2001 en 2019

	2001	2019	Toename (%)
Totaal aantal records	54.272	148.507	174
Totaal aantal exemplaren	178.207	456.942	156
Aantal hokken met 1-10 soorten	116	52	-55
Aantal hokken met 11-50 soorten	165	133	-19
Aantal hokken met >50 soorten	122	267	119
Aantal hokken met 1-50 records	242	130	-46
Aantal hokken met 51-100 records	60	74	23
Aantal hokken met 101-400 records	91	163	79
Aantal hokken met 401-800 records	12	48	300
Aantal hokken met >800 records	8	38	375

Figuur 3. Toename van het aantal records in het snuitkeverbestand per decennium.

In 1998 was FT86 (Wageningen) het hok waarvan de meeste soorten bekend waren, namelijk 256, en volgde hok GS03 (Wijlre) met 235 soorten. In 2001 was FS93 (Valkenburg) het soortenrijkste hok met 297 soorten, gevolgd door GS03 (Wijlre) met 289 soorten. Uit FT86 (Wageningen) waren toen 285 soorten bekend. Het gebruik van UTM-hokken is wat uit de mode geraakt en de hokken waar we hier mee werken zijn gebaseerd op de Rijksdriehoekcoördinaten. Op dit moment zijn de meeste soorten bekend uit hok 180-310x (Bemelen), namelijk 409. Hok 170-440x (Wageningen) staat op de tweede plaats met 407 soorten. Maar daar gaan we wat aan doen.

Sinds 2001 zijn de nodige nieuwe soorten voor de fauna verzameld. Een aantal daarvan is gemeld in publicaties in Entomologische Berichten of Nederlandse Faunistische Mededelingen. Maar tientallen soorten liggen nog op bekendmaking te wachten, sommige al vele jaren.

Naast een achterstand in het melden van nieuwe soorten, is er ook een grote achterstand in de verwerking van verzameld materiaal. Er staan nog veel lijstjes in notitieboekjes, die moeten worden ingevoerd, er zitten nog veel potjes met (snuit)

kevervangsten in de diepvriezer, die moeten worden gedetermineerd en er staan nog bakken vol potjes met monsters op alcohol, waarvoor hetzelfde geldt. Gelukkig beginnen sommige potjes in te drogen. De achterstand wordt groter omdat er elk jaar meer monsters bijkomen dan dat er verwerkt worden. Dit ondanks de moeite die de leden van de werkgroep doen om zo min mogelijk in het veld te zijn.

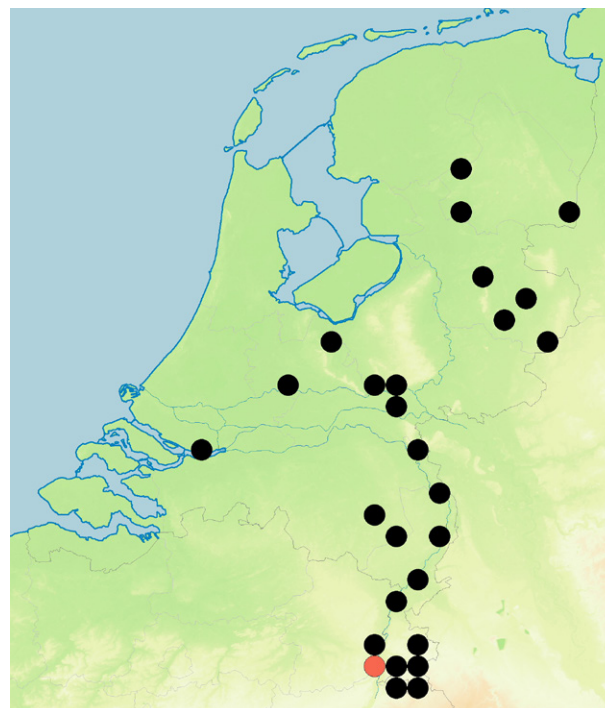
Er is ook een grote achterstand in het verwerken van de waarnemingen op Waarneming.nl: er wachten op dit moment, 21 juni 2019, 18.005 waarnemingen met foto's die nog beoordeeld moeten worden en morgen zijn het er weer meer. Bij het valideren doet zich een dilemma voor. Er zitten soorten bij die makkelijk te herkennen zijn, ook van niet al te beste foto's (bijvoorbeeld *Chlorophanus viridis*). Dergelijke soorten klik je makkelijk weg. Maar er zijn veel snuitkeversoorten die van foto's moeilijk, of ook niet, op naam te brengen zijn, zelfs als het goede foto's betreft. De vraag is hoeveel tijd je moet besteden aan een beoordeling. Lijkt het om een bijzondere soort te gaan, dan loont het de moeite om er de nodige aandacht aan te besteden. Maar wat te doen met een slechte foto van waarschijnlijk een *Nedyus quadrimaculatus*? Je kan de foto down-

loaden, iets vergroten, in een bewerkingsprogramma iets lichter maken, en dan tot de conclusie komen dat het hem is. Of je kan hem op niet te beoordelen zetten en je tijd beter besteden. Er zijn mensen die menen dat je bij twijfel gewoon moet goedkeuren, want hoe erg is het dat er abusievelijk een *Nedys quadrimaculatus* gemeld wordt?

Het gaat dus goed met de snuitkevers in de gegevensbestanden. Maar gaat het ook goed met de snuitkevers in de natuur? Dat is een lastig te beantwoorden vraag. Want wanneer gaat het goed met een soort en hoe meet je dat? Als het goed gaat als het aantal waargenomen exemplaren toeneemt of het aantal records, of als een soort haar areaal weet uit te breiden, dan lijkt het goed te gaan met een groot aantal soorten. Er zijn veel soorten die recent als nieuw voor de fauna zijn gemeld, en nu met grote regelmaat worden gemeld. Er zijn ook soorten die voorheen zeldzaam waren en zeer beperkt voorkwamen, en die nu talrijker lijken te zijn geworden en zich binnen Nederland aan het uitbreiden zijn. Een voorbeeldje: *Rhinocyllus conicus*. Zie het verspreidingskaartje van deze soort (figuur 4). Er zijn enkele exemplaren bekend van het einde van de 19e en begin 20e eeuw, allemaal van Maastricht en waarschijnlijk allemaal van de Sint Pietersberg (zie ● in de kaart). In 2004, dus na ongeveer 100 jaar, werd de soort weer op de Sint Pietersberg aangetroffen. In 2006 werd de eerste vangst gedaan buiten de provincie Limburg, namelijk in Drenthe. In en na 2012 volgden meer waarnemingen buiten Zuid-Limburg en in enkele andere provincies (zie ● in de kaart). En het aantal waarnemingen neemt nog steeds toe.

Niet alleen het aantal waarnemingen neemt toe, maar zeker ook het aantal 'waarnemers' dat via Waarneming.nl foto's deelt met de wereld. Als de gegevens van Waarneming.nl in dit voorbeeld weggelaten zouden worden, blijft het beeld van uitbreiding weliswaar bestaan, maar de aantallen zijn een stuk lager. Om een beeld te geven van de werkelijke veranderingen in de aantallen en de uitbreiding van de soort zou je willen corrigeren voor de verzamel- of waarnemingsintensiteit. Er zijn methoden ontwikkeld die de bedoeling hebben dat te doen. De aannamen die daarbij gemaakt worden zijn echter zo onrealistisch dat daarmee de methoden ongeschikt worden voor toepassing.

Gaat het goed met de snuitkevers? Het lijkt er wel op, er komen veel soorten bij, er vallen weinig soorten af. Er veel zijn soorten waarvan de aantallen lijken toe te nemen en/of die hun areaal in Nederland uitbreiden. Of de snuitkeverbiomassa toe- of afneemt is in onze ogen volslagen oninteressant en irrele-

Figuur 4. Voorkomen van *Rhinocyllus conicus* in Nederland. ● hok met oude waarnemingen van einde 19e en begin 20e eeuw, ● huidige verspreiding

vant. Maar: als het aantal soorten toeneemt en als de aantallen toenemen of soorten weten hun voorkomen naar het noorden toe uit te breiden, dan zou dat misschien wel het gevolg kunnen zijn van de klimaatverandering. En dan is die toename wel een veeg teken.

Tot slot, het schijnt dat de tijden veranderen. De directeur van Naturalis: '75% van alle insecten is uitgestorven'. In Nederland! En voor de overblijvers wordt een krachtig instrumentarium ontwikkeld waarmee ze automatisch gedetermineerd kunnen worden, en geteld, en gewogen. Dit is goed nieuws met het oog op onze achterstanden: er zullen steeds minder waarnemingen bijkomen en ze zullen steeds makkelijker op naam te brengen zijn.

Theodoor Heijerman

